

Права детета су људска права

Како препознати и спречити политичку и медијску злоупотребу деце током изборних кампања

У току је предизборна кампања – период када се у јавном простору и медијима интензивира политичка комуникација. Веома често у овом периоду слушамо политичке актере како истичу да су „деца наша будућност“. Међутим, деца су пре свега наша садашњост, те је кључно да у сваком тренутку буду заштићена од манипулације, експлоатације и злоупотребе у политичке и медијске сврхе.

Иако избори пружају прилику за развој грађанске свести и учење о демократским вредностима, они у пракси неретко постају терен за коришћење деце ради остваривања политичке добити, стварања емотивног притиска на бираче и скупљања јефтиних политичких поена.

Апел и поруке кључним актерима у друштву

1. Политичким партијама, кандидатима и ПР тимовима:

- **Поштујте Кодекс и закон:** Позивамо вас да се доследно придржавате *Кодекса о заштити деце од политичких злоупотреба* и *Смерница за политичке актере*.
- **Деца нису декор, оруђе нити роба:** Не користите децу као сценски реквизит на политичким скуповима, у промотивним спотовима, на билбордима или званичним страницама странака на друштвеним мрежама.
- **Фокусирајте се на програме:** Покажите бригу о деци кроз конкретне програме, мере и политике које унапређују њихов положај, а не кроз приватне и естрадизоване фотографије са децом.

2. Организацијама цивилног друштва и медијима:

- **Спроводите континуиран мониторинг:** Пратите политичке активности, изборне кампање и медијске садржаје и јавно указујте на сваки пример политичке експлоатације деце.
- **Реагујте и пријављујте:** Активно подосите пријаве надлежним органима (организацијама, Заштитник грађана, инспекције, медијска регулаторна тела) када уочите кршење права детета.
- **Не ширите спорни садржај:** Чак и када критикујете злоупотребу, избегавајте дељење фотографија и снимака на којима се виде идентитети злоупотребљене деце.

3. Родитељима и старатељима – Ваша је дужност да заштитите дете и од сопствених политичких уверења:

- **Не дозволите да ваше дете постане „шетајући билборд“:** Чак и ако сте присталица или активиста одређене политичке опције, немојте на дете стављати страначке реквизите – бежеве, мајице, капе, качкете или флајере са логотипом партије. Дете нема изграђене политичке ставове и не треба да служи као промотивни материјал за уверења својих родитеља.
- **Одбијте промо-материјале на улици и штандовима:** Током изборних кампања улице су пуне страначких штандова на којима се деци често нуде шарени балони, слаткиши, играчке или оловке са страначким обележјима. Иако делују безазлено, то су промишљени политички алати за привлачење пажње родитеља и емотивно притискање пролазника. Објасните детету на леп начин зашто не узимате те поклоне и научите га да улица и страначки штандови нису место за дечју игру.
- **Заштитите приватност и идентитет детета:** Не водите децу на политичке скупове, конвенције, протесте или страначке акције где могу бити фотографисана, снимљена или изложена потенцијалним непријатностима и безбедносним ризицима.
- **Сагласност родитеља не оправдава злоупотребу:** То што сте ви као родитељ дали дозволу или сами фотографисали дете са политичаром или на страначком скупу, не значи да дете није злоупотребљено. Дете има право на сопствено достојанство и заштиту, чак и у односима са сопственим родитељима.
- **Тражите јасне информације у школама и клубовима:** Немојте рутински потписивати опште формуларе за фотографисање и снимање у школама, вртићима или спортским клубовима. Захтевајте да увек знате у које тачно сврхе се користи лик вашег детета како бисте спречили да оно заврши у промотивним материјалима локалних функционера.

4. Медијима, уредницима и новинарима:

Медији имају кључну улогу и велику одговорност јер често служе као канал кроз који се политичка злоупотреба деце преноси и умножава у јавности. Позивамо све медијске раднике да се доследно придржавају професионалних етичких кодекса и *Правилника против злоупотреба деце у медијске сврхе*:

- **Не будите саучесници у политичкој промоцији на рачун деце:** Избегавајте сензационалистичко и промотивно извештавање са догађаја на којима политичари посјећују школе, вртиће, болнице или породице ради прикупљања политичких поена.
- **Заштитите идентитет и приватност детета:** Приликом извештавања о предизборним активностима, акцијама или догађајима у којима се појављују деца, обавезно замаглите лица деце и немојте објављивати њихова имена нити личне податке.
- **Етика испред читаности и профита:** Дете које постане предмет политичко-медијске пажње изложено је ризику од етикетирања, стида и дугорочних психолошких последица. Не жртвујте достојанство и добробит детета ради веће читаности, гледаности или финансијског/политичког интереса.
- **Препознајте и пријавите злоупотребу:** Новинари не треба само да извештавају о догађајима, већ да критички преиспитују контекст – ако је уочљиво да су деца искоришћена

као „декор“ или им је сугерисано шта да говоре пред камерама, известите о самом чину злоупотребе уместо да преносите страначку поруку.

5. Препоруке за спортске клубове, савезе, тренере и спортске раднике

Спортске организације и клубови морају остати неутралне и сигурне зоне намењене искључиво развоју, здрављу и фер-плеју деце. Будући да тренери и спортски радници уживају велико поверење деце и родитеља, недопустиво је да се то поверење користи за политичку и функционерску промоцију.

Позивамо управитеље клубова, тренере и спортске раднике да се доследно придржавају следећих смерница:

- **Спорт мора остати ван страначке политике:** Строго је забрањено условљавање деце и родитеља присуством на политичким скуповима, конвенцијама или отварањима објеката под изговором „клубске обавезе“ или финансијске зависности клуба од владајућих структура. **Буџетска средства намењена спорту припадају свим грађанима и деци, а не политичким партијама.**
- **Транспарентно обавештавање о природи догађаја:** Неприхватљиво је доводити децу у заблуду да иду на редован тренинг, утакмицу или турнир, а да их тамо ненајављено дочека предизборна промоција, отварање терена уз присуство функционера или снимање промотивних спотова. **Уколико су на догађај позвани политички представници, клуб је дужан да унапред и јасно обавести родитеље.**
- **Тражите прецизне и наменске сагласности за снимање:** Општа писмена сагласност за „промоцију спорта или клуба“ не даје право клубу нити политичарима да снимке и фотографије деце користе у предизборним спотовима, на страначким профилима на друштвеним мрежама или у склопу функционерске кампање.
- **Забрана страначких обележја и злоупотребе клубских канала:** На тренинзима, утакмицама и клубским манифестацијама забрањено је ношење и дељење реквизита са страначким обележјима (дресови, мајице, бежеви, брендирани балони). Такође, **забрањено је коришћење клубских Viber и WhatsApp група за политичку агитацију и позивање на страначке скупове.**
- **Функционерске посете под јасним правилима:** Ако локални или државни функционер посећује клуб у склопу отварања новог објекта или уручења опреме, посета се не сме претворити у страначки скуп. **Деца не смеју служити као сликовити „декор“ нити рецитовати поруке које су у служби промоције појединца или партије.**

Едукативни водич: Шта јесте, а шта није злоупотреба?

Да бисмо успешно спречили овај феномен, морамо јасно разумети разлику између **аутентичне партиципације деце у друштву** и политичке злоупотребе.

Шта је политичка злоупотреба деце?

Злоупотреба постоји када се деца укључују у активности које **нису у њихову корист, већ у корист политичара, партије или стицања престижа**, користећи децу необавештеност, лаковерност или отворен однос поверења према одраслима.

Шта је аутентична партиципација деце?

Партиципација је право детета гарантовано УН Конвенцијом о правима детета да буде информисано, да изрази своје мишљење о темама које га се директно тичу и да то мишљење буде уважено у процесу доношења одлука (нпр. уређење школског дворишта, омладински локални планови, образовне реформе). У партиципацији, деца и одрасли су равноправни партнери.

Брза провера: Како препознати разлику између партиципације и злоупотребе деце

Актер	ШТА ЈЕСТЕ ДОЗВОЉЕНО / ПРИПОРУЧЉИВО (Аутентична партиципација и брига)	ШТА НИЈЕ ДОЗВОЉЕНО / ЈЕСТЕ ЗЛОУПОТРЕБА (Политичка и медијска експлоатација)
Политичари и партије	• Представљање конкретних програма и мера за унапређење живота деце. • Уважавање стварног мишљења младих о темама које их се директно тичу.	• Коришћење деце као „декора“ на скуповима, уличним штандовима или промотивним спотовима. • Објављивање фотографија деце на званичним страначким профилима. • Стављање унапред припремљених политичких текстова у уста деце. • Приказивање/експлоатисање сопствене породице у политичкој борби.
Медији и новинари	• Извештавање о политичким програмима и одлукама без приказивања лица и идентитета деце.	• Објављивање препознатљивих фотографија/снимака деце са политичких скупова или посета. • Сензационалистичко извештавање са посета болницама, школама или угроженим породицама.

	• Омогућавање деци да аутентично говоре о својим потребама и проблемима. • Доследно поштовање етичких кодекса и заштита приватности малолетника.	• Коришћење деце као емоционалног „мамца“ за већу гледаност и кликаност.
Родитељи и старатељи	• Разговор са дететом о демократији и изборима на начин прилагођен његовом узрасту. • Заштита детета од политичке агитације и пажљиво давање писмених сагласности. • Свест о томе да сагласност родитеља не оправдава кршење достојанства детета.	• Облачење деце у страначка обележја, стављање бежева или ангажовање деце за дељење промо-материјала. • Дозвољавање деци да на улици и штандовима узимају страначке балоне, слаткише и поклоне. • Вођење деце на политичке скупове и њихово излагање у улози „шетајућег билборда“.
Школе и установе	• Стварање сигурног, неутралног окружења и подстицање критичког размишљања. • Едукација запослених, ученика и родитеља о правима детета и етичким границама. • Заштита личних података и фотографија ученика.	• Дозвољавање страначких догађаја, промоција и посета политичара у току кампање (и функционерске кампање). • Ангажовање ученика за дочек политичара или декорисање политичких скупова.
Спортски клубови и тренери	• Организовање отворених тренинга, утакмица и турнира усмерених на промоцију здравља и спорта. • Унапред обавештавање родитеља о свим гостима и протоколима на догађајима. • Заштита деце од било каквог политичког и страначког утицаја.	• Позивање деце на политичке скупове под изговором „клубске обавезе“ или због финансирања клуба. • Довођење деце на догађаје где се ненајављено снимају предизборни спотови. • Облачење деце у дресове са страначким обележјима и злоупотреба клубских група за политичку агитацију.

"Кобајаги" брига: Како препознати прикривену злоупотребу?

Понекад политичка злоупотреба не изгледа очигледно на први поглед. Обратите пажњу на ситуације које делују безазлено, а у суштини то нису:

1. **„Хуманитарне“ посећивања и поклони у кампањи:** Посета политичара угроженим породици или школи уз присуство медија и уручење поклона/опреме пред камерама.

Зашто је то злоупотреба? Помоћ се условљава медијском промоцијом, при чему се приватност и тешка ситуација детета експлоатишу ради стварања позитивне слике о политичару.

2. **„Кобајаги“ образовни и спортски догађаји:** Отварање терена, дечјих игралишта или спровођење радионица под покровитељством страначких активиста.

Зашто је то злоупотреба? Простори намењени деци не смеју бити место политичког брендирања нити скупљања гласова.

3. **Функционерска кампања у установама:** Долазак државних или локалних функционера у школе и вртиће током изборне кампање ради сликања са децом. Установе образовања морају остати неутралне и сигурне зоне, заштићене од сваке врсте страначког утицаја.

Запамтите: Деца нису полуга за добијање избора, нису украс и нису ничије власништво. Заштита њиховог достојанства, приватности и безбедности мора бити изнад сваког политичког интереса!

Овај материјал је настао у оквиру пројекта Права детета су људска права, који спроводи Ужички центар за права детета, а подржава Делегација ЕУ.

Објављен је уз финансијску помоћ Европске уније. За његову садржину одговоран је искључиво Ужички центар за права детета и нужно не одражава званичне ставове Европске уније.